

Vankeuslain uudistamistyöryhmän 1. kokous

Aika 14.9.2021 klo 14-16

Paikka Skype

Läsnä Juho Martikainen (pj.), Paulina Tallroth, Anne Kohvakka, Anna-Liisa Sandvik (siht.), Jarkko Nieminen, ~~Tapani Hämäläinen~~, Merituuli Mähkä, Riitta Kari, Heli Tamminen, Annika Finnberg, Johanna Hietapakka, Minna Saukko, ~~Mia Tolvi~~, Tomi Tuovinen, Petri Laitinen, Marko Aittomäki, Jani Ratilainen, Marjatta Kaurala, ~~Jussi Korkeamäki, Hanna Homminki, Salin~~.

1 Työryhmän järjestäytyminen

- Työryhmän jäsenet esittäytyivät.
- Puheenjohtaja kertoi työryhmälle asetetuista tavoitteista ja työskentelyaikatauluun vaikuttavista seikoista.
- Päätettiin seuraavista työskentelytavoista: Työryhmä kokoontuu kerran kuukaudessa. OM valmistelee käsiteltävistä asioista keskustelupaperin, joka lähetetään noin viikko ennen kokousta työryhmän jäsenille. Keskustelupaperissa esitetyt pykäläluonnokset ovat hyvin alustavia luonnoksia keskustelun avaamiseksi. Ensimmäisellä käsittelykerralla pyritään linjaamaan valmistelun suunta. Kaikki asiat käsitellään toiseen kertaan tarkemmin perusteluin ja pykäläehdotuksin. Kuluva syyskuu kokoonnutaan etänä käyttäen Teams-sovellusta (kokouksissa käsiteltävät asiakirjat ovat luonnoksia eivätkä sisällä salassa pidettävää aineistoa). Vuoden 2022 ensimmäinen kokous tammikuussa järjestetään oikeusministeriön tiloissa. Keväällä 2022 järjestetään yksi kokous Riihimäen vankilassa, jossa voidaan tutustua varmuusosaston tiloihin ja käsitellä erityisesti varmuusosastokysymyksiä. Kokouspöytäkirjoihin kirjataan yhdessä sovitut linjaukset ja mahdolliset lisäselvitystä vaativat asiat.
- Työryhmä valmistelee 2 hallituksen esitystä. Ensimmäinen HE valmisteltaisiin siten, että lausuntokierros järjestettäisiin vuoden 2023 alussa, jolloin esitys voitaisiin antaa seuraavalle eduskunnalle heti sen toimikauden alkuvaiheessa kesällä tai syksyllä 2023. Toinen HE annettaisiin vuoden 2024 aikana.
- Käsiteltävien asioiden osalta puheenjohtaja viittasi arviointimuistioon ja asettamispäätökseen ja totesi asiat, jotka kuuluisivat ensimmäiseen HE:en (mm. sähköinen viestintä, internet, matkapuhelimet, päiväjärjestykset ja järjestyssäännöt sekä eräitä muita yksittäisiä kysymyksiä, kuten varmuusosastoasiat, haalarikameran mahdollisuus). Lähtökohtaisesti resurssisidonnaiset asiat käsitellään toisessa HE:ssä, jotta ne pystytään valmistelemaan kehys- ja budjettiehdotusten aikataulussa.
- Vankien terveydenhuoltoon liittyvät asiat (hoitotakuu, terveystarkastus 24 h kuluessa ja tartuntatauti-perusteiset rajoitustoimet) käsitellään ensimmäisessä HE:ssä. STM:ssä on käynnissä hanke, jossa yleistä hoitoon pääsyn kolmen kuukauden määräaika lyhennettäisiin seitsemään vuorokauteen. Normaalisuusperiaate edellyttää, että myös vangit pääsisivät hoitotakuun piiriin. STM valmistelee asiasta esitystä. Sovittiin, että asiaa käsitellään tässä työryhmässä syksyn aikana.

- Puheenjohtaja kertoi SILE-hankkeesta, jossa tutkitaan hiljaisten toimijoiden kuulemista eri prosesseissa, esimerkiksi vankien kuulemista lainsäädäntöhankkeissa. Hankkeeseen on päätetty osallistua pilottina, jossa yliopistotutkijoiden avulla kokeillaan mallia vankien kuulemiseen osana lainvalmisteluhanketta. Alustavasti kuultavien kohderyhmänä voisi olla sellaiset vankilasta vapautuneet, jotka ovat kouluttautuneet vertaistukitehtäviin. Kuuleminen toteutettaisiin aikaisintaan keväällä 2022. Tavoitteena on luoda menettelytapa kuulemiseen, jota voitaisiin käyttää jatkossa seuraamuksia koskevissa lainsäädäntöhankkeissa.

2 Vankilaa ja osastoja koskeva sääntely – tilojen hyväksyminen

- Vankilan tilojen käyttöön hyväksymisen taustalla on AOA:n kannanotto, jonka mukaan ns. putkalaisissa tulisi säätää nykyistä tarkemmin tilojen hyväksymismenettelystä. Lisäksi Rikosseuraamuslaitoksessa on havaittu, että uusissa vankiloissa on pian käyttöön oton jälkeen havaittu puutteita, jotka olisivat olleet vältettävissä. Vastaavia asioita tulee myös ilmi Rikosseuraamuslaitoksen laillisuusvalvonnassa.
- Työryhmä oli yksimielinen siitä, että vankeuslakiin tarvitaan vastaava säännös tilojen hyväksymisestä käyttöön rakentamisen ja laajan peruskorjauksen yhteydessä.
- Keskustelua käytiin siitä, koskisiko käyttöönottohyväksyntä vankilaa kokonaisuudessaan vai ainoastaan vankien käytössä olevia tiloja. Vankilan hyväksymistä kokonaisuudessaan kannatettiin ja puoltavina seikkoina esitettiin työntekijöiden työturvallisuus ja työsuojelu sekä esimerkiksi kameravalvonnan riittävyden varmistaminen vankila-alueella kokonaisuudessaan.
- Työryhmä katsoi, että myös olemassa olevat tilat tulisi tarkastaa säännöllisesti, vaikka niitä ei olisi remontoitu. Työryhmä katsoi, että säännökseen tulisi kirjoittaa sekä peruskorjauksen jälkeinen hyväksymismenettely, että jatkuva tilojen kunnon seuranta.
- Tiloille asetettavat vaatimukset muodostavat kokonaisuuden yhdessä hyväksymismenettelyn kanssa. Jos hyväksymismenettelystä säädetään, vaatimusten tulee olla selvät ja selvillä sekä uudisrakentamisessa että peruskorjaamisessa. Todettiin, että tiloille asetettavat sisällölliset vaatimukset tulevat muista säännöksistä ja niitä käsitellään erikseen myöhemmin. Myös muu lainsäädäntö voi määrittää tilojen vaatimuksia, esimerkiksi terveydenhuoltoa koskevassa lainsäädännössä on yleislausekkeita terveydenhuoltoon käytettyjen tilojen vaatimuksista.
- Terveydenhuoltoon käytettävät tilat rajattaisiin sääntelyn ulkopuolelle, koska niiden hyväksyminen ei ole Rikosseuraamuslaitoksen arvioitavissa.
- Ns. putkalain perusteluissa on ~~ole~~ käsitelty tilojen peruskorjausta tai olennaista muuttamista ja sekä katsottu hyväksymismenettelyn koskevan kaikkia tiloja. Vankeuslain säännös pyritään kirjoittamaan samankaltaiseksi kuin putkalakiin kaavailtu.
- Todettiin, että vankeuslaissa päätösvallasta ja päätöksentekijästä on säädettävä laissa.

3 Vankilan alue

- Vankiloiden aluetta koskeva sääntely puuttuu vankeuslainsäädännöstä, vaikka vankila-alue muodostaa oikeusvaikutuksia sekä vangeille että henkilökunnalle. Vankien velvollisuuksia ja virkamiesten toimivaltuuksia (mm. voimankäyttöoikeus) on sidottu alueeseen.
- SM on antanut asetuksen liikkumis- ja oleskelurajoituksista (1104/2013), joka kieltää ulkopuolisilta liikkumisen karttaliitteissä tarkemmin määritellyillä vankila-alueilla. Huomiota kiinnitettiin siihen, että SM:n asetuksessa määritelty vankila-alue ei yleensä ole sama alue, jolla vangit saavat liikkua. Nykyisin epäselviä tulkintatilanteita on liittynyt siihen, täyttääkö muurin ylittäminen karkaamisen tunnusmerkistön.
- Todettiin, että vankila-alueen määritelmä tulee selventää. Suljetuissa vankiloissa vankeuslaissa tarkoitettu vankilan alue voi poiketa SM:n asetuksessa määritellystä liikkumiskieltoalueesta. Avolaitoksissa, joissa muureja ei yleensä ole, vankilan alue ja ulkopuolisten liikkumakieltoalue voivat olla sama.

- Vaihtoehtoina on säätää asiasta joko OM:n asetuksella tai vankiloiden järjestyssäännössä. Järjestyssääntötasoa puoltaa se, että järjestyssääntö on helpommin vangin saatavilla, järjestyssäännön muuttaminen on joustavampaa ja siinä voidaan huomioida helpommin laitoskohtaisia eroja. Toisaalta liikkumiseen puuttuminen on aina merkittävää julkisen vallan käyttöä, joka voi edellyttää säätämistä ylemmällä säädöstasolla. Jatkovalmistelussa on pohdittava, mikä on oikea säädöstaso mm. perustuslain näkökulmasta.

4 Seuraava kokous

Seuraava työryhmän 2. kokous on ke 27.10. klo 9.30-11.30. Kokouksen aiheet ovat:

- 1. kokouksessa käsittelemättä jääneet asiat: suljetut/avo, vapauttamisyksikkö, osastoinnit
- Vankien hoitotakuu (STM laatii taustamuistion)
- Sähkölaitteiden tarkastusmaksut
- Toimintarahaa koskevan sääntelyn päivitys (Risen esitys toimintarahasummien nostosta)

5 Aikataulun täsmennys

Kokouksen jälkeen aikataulua on täsmennetty alla esitetysti. Työryhmäläisiä pyydetään ilmoittamaan, jos käsiteltäviä asioita tulee lisätä 1. HE-pakettiin:

3. kokous 23.11. Teams

- Muutoksenhakukiellot
- 24 h terveystarkastus
- Tapaamistilojen rakenteet

4. kokous 15.12. Teams

- Matkapuhelin, sähköposti ja internet
- Maksuttomat puhelut, milloin?
- Skype-yhteyden käytön laajentaminen
- Puhelun kuuntelun ja tallentamisen laajentaminen vastaamaan kirjeen lukemista

5. kokous VK 4 (OM+Teams tarvittaessa)

- Määräyksenantovaltuudet
- Voimakeinot siviilityöluvilla
- Risen vahingonkorvausvelvoite
- Haalarikamerat

6. kokous VK 8 (sovitaan pitotapa myöhemmin)

- Järjestyssäännön sisältö vs. osastojen päiväjärjestykset
- Poikkeaminen edellä mainituista
- EOAK/1512/2018: määräaikaisen avolaitossijoituksen perusteet
- Avolaitossijoituksen selvittäminen säännönmukaisesti kuten valvottu koevapauskina?

7. kokous VK 12 Riihimäen vankila

- Vankilaan ottamisen rajoittaminen tartuntatautisista
- Varmuusosastosijoittelu
- Päihdetestin manipulointi; miten suhtaudutaan ja mitä pitäisi säätää?
- Vankivaatteiden käyttöön velvoittaminen työtoiminnassa.
- Vankivaatteiden käyttö tutkintavangeilla

8. kokous VK 16 (sovitaan pitotapa myöhemmin)

- Toimivaltakynnykset
- Pitäisikö vankeuslain 19 luvun nojalla voida toimittaa poliisille tapaamisten tallenteet?
- Sitominen vähimmäissäännöissä: johtajan määräyksestä, ei synnytyksen yhteydessä.
- Sijoittaminen ulkopuoliseen laitokseen

VANKIEN KUULEMINEN VK 16 jälkeen?

9. kokous VK 20

- Osastoinnit ym.
- Muutoksenhakukiellot

10. kokous VK 23

- Matkapuhelimet, internet ym.

11. kokous VK 35

- Järjestyssäännöt, päiväjärjestykset ja poikkeaminen
- Esityksen vaikutukset tässä vaiheessa, jotta ehtivät kehysvalmisteluun.

KEHYSEHDOTUKSET lokakuu 2022, jos sellaisia tulee.

12. kokous VK 39

- Määräyksenantovalta
- Loput asiat

13. kokous VK 43

- Loput asiat
- Suhde perustuslakiin
- Pohjoismainen vertailu

14. kokous VK 47

- Viimeinen kokous, jossa tähän mennessä käsitellyt asiat hyväksytään ja esitys voi lähteä lausuntokierrokselle

LAUSUNTOKIERROS v. 2023 alussa. Ensimmäinen HE eduskuntaan -> kesä/syksy 2023